

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/693,Wystawa-Tarcza-i-miecz-wladzy-ludowej-SB-na-Rzeszowszczyźnie-w-latach-1957-1989-.html>
19.03.2026, 06:38

Wystawa „»Tarcza i miecz władzy ludowej«. SB na Rzeszowszczyźnie w latach 1957-1989” i konferencja naukowa „Wpływ agentury Służby Bezpieczeństwa na życie społeczne w Polsce południowo-wschodniej 1957-1989” – Rzesz

12.12.2005

Dnia 6 grudnia 2005 r. w siedzibie rzeszowskiego Oddziału IPN została otwarta wystawa „»Tarcza i miecz władzy ludowej«. SB na Rzeszowszczyźnie w latach 1957-1989” towarzysząca konferencji naukowej „Wpływ agentury Służby Bezpieczeństwa na życie społeczne w Polsce południowo-wschodniej 1957-1989”.

Wystawę otworzył dyrektor Oddziału IPN w Rzeszowie dr Zbigniew Nawrocki, przedstawiając ją jako kontynuację wcześniejszej ekspozycji „Aparat represji na Rzeszowszczyźnie w latach 1944-1956”, ograniczoną jednak tematycznie jedynie do funkcjonowania policji politycznej, bez zajmowania się represyjną działalnością milicji, wymiaru sprawiedliwości czy wojska, z uwagi na to, że po 1956 r. najbardziej istotną rolę w systemie gwarantującym utrzymanie wewnętrznego porządku w PRL odgrywała Służba Bezpieczeństwa. Następnie naczelnik rzeszowskiego OBEP dr Krzysztof Kaczmarek omówił poszczególne zagadnienia przedstawione na wystawie. W pierwszej części zaprezentowane zostały sylwetki funkcjonariuszy kierujących SB na terenie województwa rzeszowskiego, a od 1975 r. – z uwzględnieniem nowego podziału administracyjnego kraju – w województwach krośnieńskim, przemyskim, rzeszowskim i tarnobrzeskim. Ponadto w przejrzysty sposób został przedstawiony podział administracyjny oraz struktura wewnętrzna SB, a także środki, formy i metody stosowane przez resort bezpieczeństwa. Ukazane zostały również podstawowe kierunki działań SB, m.in. wobec Kościoła, środowisk opozycyjnych i prawniczych. Całość wystawy uzupełniają fotografie i dokumenty pokazujące codzienną pracę resortu, jego ścisłe związki z PZPR, a także sposoby kreowania na potrzeby społeczeństwa oficjalnego, „przyjaznego obywatelom” obrazu organów bezpieczeństwa.

Wystawa będzie prezentowana w rzeszowskim Oddziale IPN do końca stycznia 2006 r., a następnie w miastach i miejscowościach województwa podkarpackiego. Sukcesywnie uzupełniana będzie o sylwetki osób pełniących stanowiska kierownicze w lokalnych strukturach SB.

Konferencję naukową rozpoczął referat dr. Zbigniewa Nawrockiego poświęcony agenturze jako podstawowemu narzędziu pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa, służącemu inwigilacji społeczeństwa. Referent przedstawił sposoby pozyskiwania do współpracy, podstawowe kategorie agentury, definicję tajnego współpracownika, formy, przebieg oraz etapy pracy operacyjnej z TW (tajny współpracownik), a także inne formy współpracy z SB. Po nim dr Robert Witalec zaprezentował problematykę inwigilacji przez organa bezpieczeństwa mniejszości narodowych: żydowskiej, ukraińskiej i greckiej. Dr Jan Pisuliński omówił przemiany strukturalne aparatu bezpieczeństwa w latach 1957-1975 w woj. rzeszowskim i główne kierunki jego działań (m.in. wobec środowisk młodzieżowych, akademickich, dziennikarskich; wobec Kościoła katolickiego czy zakładów produkcyjnych). Dr Krzysztof Kaczmarek zaprezentował działania SB wobec rzeszowskiego środowiska akademickiego w latach 1968-1989, w którym działało ok. 150-200 tajnych współpracowników (w większości studentów, ale również wywodzących się spośród kadry

naukowej i pionu administracyjnego rzeszowskich uczelni).

Po przerwie Piotr Chmielowiec zajął się tematyką tajnych współpracowników SB wśród duchowieństwa woj. przemyskiego w latach 1975-1980, przedstawiając na konkretnych przykładach ogólne zasady, jakimi kierowała się SB przy werbunku i pracy operacyjnej z TW pozyskanymi z kleru świeckiego i zakonnego. Następnie Mariusz Krzysztofiński przedstawił rolę agentury w środowisku adwokackim w latach osiemdziesiątych, działającej w ramach sprawy obiektowej o kryptonimie „Palestra”. Zajął się zwłaszcza analizą aktywności tajnych współpracowników pozyskanych z Okręgowej Rady Adwokackiej w Rzeszowie, dzięki którym SB uzyskała stały dopływ informacji i pełną kontrolę operacyjną tej instytucji. Agata Augustyn omówiła działania SB wobec WSK-PZL Rzeszów i Mielec (tzw. zakłady produkcji specjalnej) oraz PREDOM Zelmer w latach 1970-1989. Organa bezpieczeństwa prowadziły wobec tych zakładów przemysłowych przez wiele lat m.in. sprawy obiektowe o kryptonimach „Delta”, „Obiekt” i „Robot”, rozpracowując operacyjnie zwłaszcza przypadki awarii, naruszania tajemnicy państwowej, konfliktów społecznych, badając nastroje załogi oraz postawę polityczno-społeczną poszczególnych pracowników.

Jako ostatni wystąpił dr Dariusz Iwaneczko, którego referat poświęcony był tajnym współpracownikom SB w rzeszowskich strukturach konspiracyjnych w latach 1982-1989, zwłaszcza w Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” w Rzeszowie i w rzeszowskim oddziale „Solidarności Walczącej” (według SB, najbardziej prężnym, poza Wrocławiem). Referent ujawnił nazwiska najbardziej gorliwych i przydatnych dla organów bezpieczeństwa (a zatem najbardziej szkodliwych) TW, którzy z reguły dla korzyści materialnych brali aktywny udział w działaniach operacyjnych wymierzonych w opozycję solidarnościową.

Konferencja cieszyła się sporym zainteresowaniem. Zakończyła ją dyskusja, którą poprowadził – tak jak i całość obrad – dr Zbigniew Wójcik. W jej trakcie głos zabrał m.in. były działacz rzeszowskiej „Solidarności” Marek Wójcik, który zaapelował do osób zaangażowanych w działalność opozycyjną czy niepodległościową o składanie w IPN swoich relacji i wspomnień, aby wzbogacić pracę naukową i badawczą Instytutu o wymiar subiektywny – głos świadków historii.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

